

כוח ברוח ה'

רוח ה' ■

פרשת ואתחנן מעלה על נס את מעמד הר סיני ואת הנבואות לעם ישראל כולו. זוהי פעם יחידנית בדברי ימי העולם שעם שלם שומע את קולו של אלוקים:

”הִשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאִשֶּׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיַּחֲזִי?”

(דברים ד, לג)

הקשר הנבואי הוא הקשר הגבוה ביותר בין אדם לבין אלוקים. מקובל לחשוב, שהשירה נבואית מתבטאת בהודעות נבואיות או בחזיונות מופלאים הצופים את העתיד. אולם לא הכול נותנים את דעתם למשמעות השליחות הנבואית. השליחות הזאת מכילה אנרגיה רבת עוצמה הדוחפת את הנביא קדימה ומעניקה לו כוח הדרוש לשליחותו מאת ה'. הכוח הזה הוא חיוני, כדי להשמיע נבואות תוכחה.

היטיב לבטא זאת הנביא מיכה:

”וְאִוְלָם אֲנֹכִי מְלֹאֲתִי כֹחַ אֶת רוּחַ ה' וּמִשְׁפָּט וּגְבוּרָה, לְהַגִּיד לְיַעֲקֹב פְּשָׁעוֹ...”

(מיכה ג, ח)

מהו מקור האנרגיה הזאת? מה מקור הכוחות האלו?

התשובה לכאורה פשוטה בתכלית, ונמצא אותה בתחילת נבואת הנביא ירמיהו:

”וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מְבֻצָּר וּלְעַמּוּד בְּרִזָּל וּלְחַמּוֹת נְחֹשֶׁת עַל כָּל הָאָרֶץ, לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנֵיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ. וְנִלְחַמּוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יוּכְלוּ לָךְ, כִּי אֶתְּךָ אֲנִי נֹאֵם ה' לְהַצִּילְךָ.”

(ירמיהו א, יח-יט)

המקור לכל האנרגיות והכוחות הוא הקב"ה. בכל זאת, כוונת שאֵלתנו היא, מה צריך האדם לעשות כדי לזכות בקליטת העוצמות הנבואיות? מהו המרכיב החיוני, שבלעדיו לא יוכל הנביא להכיל את האנרגיה הנבואית?

פרשת 'ואתחנן' היא הפרשה הראשונה המלווה את הימים אחרי תשעה באב, הנקראים ימי נחמה. בדיוק כפי שדרושים אומץ רב, כוח וגבורה להשמיע נבואות זעם ותוכחה, כך דרושה אנרגיה רבה מאוד כדי להשמיע דברי נחמה ועידוד בעת שהכול חָרַב ללא תקווה.

את זאת אנו למדים מדברי הנבואה של הנביא ישעיהו, הרצופים דברי עידוד ונחמה:

"נִתֵּן לְיַעֲקֹב כֹּחַ וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה. וְיַעֲפֹ נְעָרִים וְיִגְעֻוּ וּבְחוּרִים כְּשׁוֹל יִכְשִׁלוּ. וְקוֹי ה' יַחְלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֶבֶר כְּנִשְׁרִים, יְרוּצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ, יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ."
(ישעיהו מ, כט-לא)

ועדיין תישאל אותה שאלה: מנין שואב הנביא את הכוח הזה המזין את שליחותו ללא לאות?

משולש וקודקודיו

חז"ל מסרו לנו את סוד התהליך המאפשר את הופעת הנבואה:

"...ללמדך, שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות, ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך שמחה של מצוה. שנאמר: 'וְעֵתָה קָחוּ לִי מִנְגֵן וְהָיָה כְּנֶגֶן הַמִּנְגֵן וְהָיָה עָלָיו יָד ה'' (מלכים-ב ג, טו)."

(פסחים קיז.)

הצופן הוא: שמחה של מצווה.

בהמשכו של אותו קטע בגמרא מוסיף רב יהודה בשמו של רב: "וכן לדבר הלכה". כלומר, גם את לימוד התורה, יש לפתוח בשמחה של מצווה.

מהו התחום השלישי הזקוק לשמחה של מצווה?

חז"ל גילו לנו שזהו עולם התפילה:

"תנו רבנן, אין עומדים להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים. אלא מתוך שמחה של מצוה."
(ברכות לא.)

כל שלושת העולמות האלו: נבואה, תורה, תפילה, אינם יכולים להתפתח ללא שמחה של מצווה.

המשולש הזה של תורה, תפילה ונבואה, הוא משולש שווה שוקיים. שתי צלעות המשולש הם תורה ותפילה.

התורה היא דרך ה' המכוונת את חיינו ונותנת להם משמעות. **התפילה** היא כיסופי הנפש המבטאים את געגועינו לאור ה' שלא יעזבנו וימשיך להיות מקושר אלינו. בקודקוד המשולש הזה ניצבת הנבואה, הכוללת חזון ושליחות. מה שחז"ל מלמדים אותנו הוא, שבבסיס המשולש ניצבת שמחה של מצווה. נשוב לפרשת **'זאתחנן'** ונחפש את המשולש הזה, שהצבנו זה עתה.

גדלות

עם ישראל זוכה לתואר **'גדול'** על אף היותו 'מועט' במניין האוכלוסין מכל העמים: **"...כִּי הוּא חֲכָמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה, וְאָמְרוּ רַק עִם חֲכָם וְנִבּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה."** (דברים ד, ו)

לתואר **"הגוי הגדול הזה"**, זכה עם ישראל בזכות שני הערכים הבאים. הערך הראשון הוא **'עולם התפילה'**:

"כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֵלֹהִים קְרִיבִים אֵלָיו, כֹּה אֵלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו." (שם, פסוק ז)

הקריאה לה', היא היא התפילה, והיא גדלותו של עם ישראל. משה רבנו מתפעל. האם יש עם בעולם המסוגל להתגעגע כל כך לאלוקיו, ולחוש קרבה כזאת שבכל פעם שהוא קורא אל ה' הרי הוא נענה? בפסוק הבא, ידגיש משה את ערך **'עולם התורה'** שגם הוא מלמד על גדולתו של העם:

"וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לֹא חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צִדִּיקִים, כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם." (שם, פסוק ח)

היכן יש בנמצא עם שקיבל חוקים ומשפטים כל כך צודקים וכל כך אמתיים וכל כך שלמים, כחוקי התורה אשר ה' מגיש לבני ישראל דרך משה רבנו?

בשני פסוקים אלה מדגיש משה את שתי צלעות המשולש, שהם עולם התורה ועולם התפילה המזכים את עם ישראל בתואר **עם גדול**. היכן מופיע קודקוד המשולש הזה, שהוא עולם הנבואה? נתבונן בהמשך פרשת 'ואתחנן':

”כִּי שָׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנַי... הֲנִהְיָה פֶּה־דָבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנְּשַׁמֵּעַ כְּמָהוּ?”
(שם, פסוק לב)

מהו הדבר הגדול הזה?

”הַשְּׁמֵעַ עִם קוֹל אֱ-לֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֶתְּהָ וַיַּחֲיֵי?”
(שם, פסוק לג)

זה עולם הנבואה.

כאן מונח מקור הכוח שהיה כל כך נדרש לבני ישראל במדבר כדי להגיע לארץ ישראל ולהלחם בשבעת האומות. דרושה הייתה תחושת כוח, חזון ושליחות, אומץ וגבורה. את הכוח הזה מספקת הנבואה, שהיא הקשבה לחזון והאזנה ישירה לדבר ה'.

התובנה הפנימית הזו, מפורשת בהמשך הפסוקים:

”לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵי...”
(שם, פסוק לה)

לעם ישראל דרושה אנרגיה נבואית עצומה, שתאפשר לו להילחם בעמים גדולים ועצומים מבחינה מספרית.

■ בית גדול

הפסוקים האלה מובילים אותנו להבנת המחלוקת בגמרא (מגילה כז.) בין רבי יוחנן לבין רבי יהושע בן לוי, על משקלם היחסי של בית הכנסת מול בית המדרש. מי מצלעות המשולש בעלת ערך גבוה יותר? מי קדוש יותר? האם בית הכנסת ששם מתפללים, או בית המדרש ששם לומדים תורה? לשאלה הזאת יש השפעה מכרעת על השאלה ההלכתית הבאה: האם מותר להפוך בית כנסת לבית המדרש מפני שמעלים אותו בדרגת קדושה, או חל איסור, מפני שמורידים אותו מקדושתו?

ההלכה נפסקה כרבי יהושע בן לוי, המתיר להפוך את בית הכנסת לבית המדרש. הגמרא מסבירה, שהמחלוקת נוגעת גם לפירוש הפסוק הבא:

”...וְאֵת כָּל בַּיִת גָּדוֹל שָׂרָף (מלך בבל) בְּאֵשׁ.”
(מלכים-ב כה, ט)

רבי יוחנן פירש: **בית גדול** – שמגדלים בו תפילה, כלומר – בית הכנסת. ורבי יהושע בן לוי פירש: **בית גדול** – מקום שמגדלים בו תורה, כלומר – בית המדרש.

השאלה הראשונה הנשאלת היא, מנין שאבו רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי את השראתם לפירוש שפירשו את המושג 'בית גדול'? מדוע לא לפרש, בית גדול מימדים?

כעת ברור כי את ההשראה לפירוש 'גדול' הם שאבו מן הפסוקים בפרשת 'ואתחנן', כפי שנתבאר לעיל.

כדי להבין טוב יותר את תפקידה של השמחה בחיבור תורה ותפילה בדרך לפסגת הנבואה, נערוך השוואה לצמח השדה.

■ האדם ועץ השדה

השוואה זו בין האדם ובין הצמח מצויה בתורה עצמה:

”...כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה...”
(דברים כ, יט)

ביתר פירוט, עושה זאת המשורר בספר תהילים:

”אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים... כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ... וְהָיָה כְּעֵץ שִׁתוּל עַל פְּלִגֵי מַיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֵלְהוּ לֹא יִבּוֹל...”
(תהילים א, א-ג)

כדי שנוכל להפיק את מלוא התועלת מן ההשוואה הזאת, נתבונן בתהליך מופלא בטבע המתבצע מידי יום ביומו והנקרא בשם 'תרכובת אור' (פוטו-סינתזה). בעלים הירוקים של הצמח קיים חומר הנקרא בשם 'כלורופיל', אשר מעניק לעלים את הגוון הירוק.

לחומר הזה יש תכונה מופלאה. הוא מסוגל 'ללכוד' את האנרגיה המתקבלת מקרני השמש הפוגעות בו, ולהשתמש בה ליצירת פעולת גומלין. דהיינו, ראשית לפרק את מולקולות החומרים לרמתם האטומית, ולשוב ולבנותם מחדש כחומרים אחרים.

החומרים המשתתפים בתהליך הזה הם מים ופחמן דו-חמצני (CO_2), שהם חומרים עניים באנרגיה. את המים יונקים השורשים מן האדמה, ואת הפחמן קולט הצמח מן האוויר.

יחידת המים ויחידת הפחמן הדו-חמצני, נפגשות ביחידת הכלורופיל. באמצעות האנרגיה המופקת מאור השמש, מפרק החומר הנקרא כלורופיל את יחידות המים והפחמן. לאחר הביקוע מתמזגים האטומים מחדש בצורה אחרת, ויוצרים מולקולות של סוכר שהוא חומר עשיר באנרגיה ובאמצעותו בונים את גוף הצמח. כלומר, בעוד אנחנו – בני האדם ובעלי החיים – ניזונים מן הצמחים, הצמחים בונים את גופם בעצמם בעזרת אנרגיית השמש ובאמצעות המים והפחמן שהם יונקים מסביבתם.

באכלנו את הצמח, אנו קולטים בעצם את האנרגיה האצורה במולקולות הסוכרים, והיא נאגרת בשרירים ובשאר תאי הגוף. במקורה, הייתה אנרגיה זו אצורה בקרני השמש המקבלת אותה מבורא עולם.

התהליך **החומרי** הזה המתבצע על ידי תאי הכלורופיל בצמח, ילמד אותנו על תהליך **רוחני** זהה המתבצע על ידי האדם; והנה ההשוואה:

על הנשמה מוקרן אור רוחני עצום שמקורו הוא באור ה'. הוא נקלט על ידה והופך למקור של אנרגיה, שבאמצעותה הנשמה לוקחת את עולם התורה ואת עולם התפילה של האדם, מפרקת אותם לרכיבי יסוד, ובונה מהם עולם מלא אנרגיה, כוח והשראה, שהוא עולם הנבואה.

כיצד הנשמה לוכדת את האור הרוחני הכביר הזה?

מהו ה'כלורופיל' המסוגל לקלוט את אור ה' ולעבד את כל התהליך הרוחני המופלא הזה?

ה'כלורופיל' הזה הוא **השמחה**, ובמיוחד **שמחה של מצווה**.

התורה – כשהיא לבדה – מתישה כוחו של אדם. המצוות, החוקים והמשפטים וכל אלפי הדינים דורשים השקעה עצומה של מאמץ, זמן וכוח. משום כך ניתן לומר שהתורה כשלעצמה ענייה באנרגיה, ממש כמו המים. גם התפילה כשהיא לבדה דורשת השקעת כוחות נפשיים המלווים בהכנעה ובכובד ראש, בתחינה ובהשתפכות הנפש. גם היא כשלעצמה ענייה באנרגיה, כמו הפחמן הדו-חמצני.

בדרך מופלאה, כאשר מופיעה השמחה, שהיא שמחה של מצווה, חוזרים עולם

התורה ועולם התפילה – שכל אחד בפני עצמו עני באנרגיה – לרכיבי היסוד שבהם, כדי להיבנות מחדש בהופעה מרוממת, שהיא עולם הנבואה האנרגטי. כעת מתחילים לחוש תחושה של כוח ושליחות, גבורה וחזון בלימוד תורה ובעיסוק בתפילה, כדי שיהיה אפשר לפעול ולעשות גם בתנאים קשים. חז"ל ביטאו זאת בהגדרות מנוגדות של התורה. מצד אחד:

"הַפְּלִיאַ עֲצָה הַגְּדִיל תְּנוּשָׁיָה" (ישעיהו כח, כט) – אמר רבי חנן, למה נקרא שמה 'תושיה' (שמה של התורה)? – מפני שהיא מתשת כחו של אדם". (סנהדרין כו:)

ומצד שני:

"אֵין עֹז אֵלָא תוֹרָה, שְׁנֵאמַר: 'ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם' (תהילים כט, יא)". (מדרש תהילים מזמור כא)

כלומר, תורה ללא שמחה מתשת כוחו של אדם; תורה עם שמחה נותנת לו עוז וגבורה. כך אומר ירמיהו הנביא:

"נִמְצְאוּ דְבָרֶיךָ וְאֶכְלֶם וַיְהִי דְבָרְךָ לִי לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחַת לִבִּי כִּי נִקְרָא שְׁמִיךָ עָלַי ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת". (ירמיהו טו, טז)

נעמיק קצת יותר בהקבלה בין העולם החומרי לעולם הרוחני. הצמח או העץ הם למעשה **בבואה הפוכה** של אדם. הצמח קולט את דו-תחמוצת-הפחמן ופולט את החמצן, בעוד האדם קולט את החמצן ופולט את דו-תחמוצת-הפחמן. ראשו של העץ טמון באדמה ורגליו נישאים אל על, לעומת האדם שרגליו על הקרקע וראשו נישא אל על. בעוד העץ יונק את המים מן האדמה, יונק האדם את התורה מלמעלה, מאת ה' מן השמים. הפחמן, לעומת זאת, נקלט על ידי העץ מן האוויר למעלה, בעוד התפילה עולה ובוקעת מן הארץ, מתוך תוכו של האדם. השמחה לוכדת את האור האלוקי הרוחני, ובאמצעות כוחו האנרגטי נוצר כור היתוך לעולמות התורה והתפילה. מכאן צומח ועולה מיזוג חדש שהוא עולם הנבואה המלא כוח.

באמרנו 'נבואה', אנו מתכוונים לכל תחושת שליחות בעשיית מצווה. חיוני ביותר שתתלווה תחושה של כוח ויכולת להקים מפעלים רוחניים, כולל גיוס אמצעים ואנשים לביצוע המשימה.

אלא, שלא כמו בצמח שבו הכלורופיל הוא חלק בלתי נפרד ממנו; באדם, השמחה אינה מובנית בתוכו, אלא תלויה בבחירה ובעבודה עצמית:

”עֲבֹדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בְּאוֹ לְפָנָיו בְּרִנָּה.”

(תהילים ק, ב)

